

3e JAARGANG

NUMMER 1

JANUARI 1967

DAAD EN GEDACHTTE

orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.
BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN
HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
GRIP, AAN DE GEDACHTE.

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit **VRIJWILLIGE** bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

EEN STAP NAAR DE ARBEIDERSDEMOKRATIE : HET STAKINGSCOMITÉ BIJ SIEMENS IN MILAAN.

IN DE MAAND JULI van het vorige jaar is in de metaalindustrie in de Italiaanse stad Milaan een wilde staking uitgebroken. De actie van de arbeiders maakte een einde aan een periode van betrekkelijke kalmte aan het klassefront. Twee jaar lang hadden de Italiaanse ondernemers van een naar verhouding wat minder gunstige economische situatie geprofiteerd om de inwilliging van welke eis der werkers ook voor onmogelijk te verklaren. Op sterke weerstand waren de patroons daarbij niet gestuit. De tijdsomstandigheden, die veel overeenkomst vertoonden met die welke wij thans in Nederland beleven, hadden een wijdverbreide vrees voor werkloosheid doen ontstaan. Dat klimaat was allerminst gunstig voor het strijdbaar optreden van proletarische groepen.

Tegen het midden van 1966 veranderde de situatie. Er deden zich hevige klasseworstelingen voor in de metaalsector maar ook in andere bedrijfstakken. Het zwaartepunt der gebeutenissen bevond zich in de Milanese vestiging van het Siemens-concern. Daar werd begin juli een stakingscomité gevormd, waarin door iedere (werkplaats-)afdeling van het bedrijf één vertegenwoordiger werd afgevaardigd. Waarmee men in feite te doen had, dat was de vorming van een arbeidersraad. De wijze waarop dat geschiedde was - als men de bijzondere omstandigheden 'n ogenblik buiten beschouwing laat - dermate "klassiek", dat dit Milanese stakingscomité beschouwd kan worden als een soort van "schoolvoorbeeld", waaraan het essentiële van een arbeidersraad kan worden bestudeerd.

In de eerste plaats werden de afgevaardigden van iedere afdeling gekozen in vergaderingen, die in het bedrijf in de respectievelijke afdelingen gehouden werden. Aan die vergaderingen werd door alle werknemers der betrokken afdeling deelgenomen.

In de tweede plaats werd bij de keuze in geen enkel opzicht rekening gehouden met de politieke kleur der betrokkenen. Evenmin werd het van enige betekenis geacht of zij al dan niet georganiseerd waren in de een of andere vakvereniging. Het enige waar men op lette was: hoe de in het stakingscomité te benoemen arbeiders bij hun collega's stonden aangeschreven; of zij strijdbare figuren waren.

In de derde plaats was de benoeming in het stakingscomité (lees: de arbeidersraad) zó geregeld, dat ieder der gekozenen terstond door zijn kameraden-kiezers kon worden teruggeroepen, indien zij van mening waren, dat hij de hem toevertrouwde taak niet zó vervulde als zij wel wensten. Ziehier drie elementen, die tezamen het stakingscomité bij Siemens in Milaan gemaakt hebben tot een brok werkelijke arbeidersdemocratie.

Gedurende de gehele juli maand dat de staking duurde is het aldus gevormde

stakingscomité (lees: de aldus gevormde arbeidersraad) dagelijks in vergadering bijeen geweest. Waarover men sprak, dat was de vraag, welke strijdvormen en welke tactiek telkens al naar gelang der omstandigheden moesten worden toegepast. In die vergaderingen van het stakingscomité (lees: van de arbeidersraad) werden, na voorafgaande discussie, de besluiten genomen bij meerderheid van stemmen.

Het zal ieder duidelijk zijn, dat de handelingen van deze Milanese metaalbewerkers niets te maken hadden met de praktijk van de vakbeweging. Wij hebben hierboven reeds de staking "wild" genoemd. De Turijnse arbeidersgroep "Stem van de werkers", die ons voor dit stukje de gegevens verschafte, vestigde er onze aandacht op, dat er van de Italiaanse metaalbewerkersbonden tot op het moment, dat de arbeiders zélf in actie kwamen, in het totaal niets was uitgegaan. Waarin zij uitmuntten was een volslagen passiviteit. "Stem van de werkers" weet ook te vertellen, dat de zogenaamde "vertrouwensmannen" van de vakbeweging bij de verkiezing van het stakingscomité veelal werden gepasseerd. Sommigen hunner werden echter wel betrokken bij de beraadslagingen van het stakingscomité, omdat dit comité had goedgevonden, dat zijn vergaderingen werden bijgewoond door de leden van de bedrijfskern. Deze kregen het recht om mee te discussiëren, maar het recht om mee te beslissen was hun nadrukkelijk ontzegd. In de bijeenkomsten van het stakingscomité hadden alleen de gekozen leden van dat stakingscomité het recht hun stem uit te brengen.

Toen de kracht van de "wilde" staking bij Siemens zich in volle omvang openbaarde bleef de Italiaanse regering niet werkloos toezien. Zij oefende pressie op de vakbeweging uit, opdat deze in zou grijpen. Wat vervolgens gebeurde was dit, dat de vakbewegingsmythe en de vakbewegingstraditie gebruikt werden om de arbeiders van Milaan op grootscheepse wijze te misleiden. De vakbeweging kondigde namelijk een "wapenstilstand" af, die gebruikt zou worden voor "onderhandelingen met het ondernemersdom", onderhandelingen wel te verstaan, door de vakbeweging. De schijn werd gewekt, alsof de aanvankelijk passieve vakbeweging door het optreden van de arbeiders zelf uit haar dommel was gewekt en tot activiteit geprikkeld werd. De metaalbewerkers van Milaan geloofden blijkbaar, dat de "machtige" vakbeweging met "de haar ten dienste staande middelen" en "langs de geëigende kanalen" voort zou gaan op de weg, die de arbeiders hadden ingeslagen. De staking werd opgeheven en het stakingscomité kwam niet meer bij elkaar. Daarmee kreeg de zogenaamde "wapenstilstand" - uiteraard overeenkomstig hetgeen de regering en de vakbeweging hadden beoogd - niet het karakter van een periode, waarin de wapens rustten, doch kwam zij op een uitlevering van de wapens neer. Indien wij deze Milanese "wapenstilstand" ergens mee zouden willen vergelijken, dan met het beruchte "Bielefelder Abkommen", dat in het voorjaar van 1920 de, alle sleutelposities in handen hebbende, Roerarbeiders krachteloos maakte 1). De onderhandelingen der Italiaanse metaalbewerkersbonden met de patroons waren een wassen neus, nadat het enige werkelijke machtsmiddel van de arbeiders - het door het stakingscomité geleide zelfstandige optreden - had opgehouden te bestaan.

Vanzelfsprekend werd de werkelijke betekenis van het vakbondsoptreden spoedig genoeg aan iedere Italiaanse arbeider van Siemens duidelijk. Van dat moment af, zo delen onze informanten mee, is er in het Milanese bedrijf van Siemens over gepraat het stakingscomité (lees: de arbeidersraad) opnieuw in het leven te roepen en een permanent karakter te geven. Aan die "arbeidersraad" zouden dan alle taken dienen te worden toevertrouwd, die de bonden blijkbaar niet meer kunnen vervullen. In hoeverre echter van een herleving van het stakingscomité werkelijk sprake is geweest, is ons niet bekend. Over de periode ná de julimaand van de staking bij Siemens-Milaan beschikken wij (nog) niet over informatie van onze Turijnse vrienden.

Commentaar op de feiten, zoals ze hier boven zijn samengevat, is eigenlijk

1) Men zie het artikel "Wie staat het dichtst bij het bolsjewisme" in "Daad en Gedachte" van december 1966.

nauwelijks nodig. De gebeurtenissen spreken ons inziens voor zichzelf. Twee korte opmerkingen schechts zouden wij willen maken.

De eerste houdt verband met een situatie, die zich in de dertiger jaren herhaaldelijk heeft voorgedaan. Toen is er namelijk bij "wilde" stakingen meermalen sprake van geweest, dat de arbeiders, om hun "eenheid van actie" te verzekeren, zogenaamd "paritaire stakingscomité's" formeerden. Dat waren dan comité's, bij welker samenstelling wél op politieke kleur en lidmaatschap van bepaalde bonden werd gelet. Men droeg er bijvoorbeeld zorgvuldig zorg voor, dat naast een CPN-er ook een SDAP-er, een katholiek of een protestant in het stakingscomité kwam; men wilde aanhangers van NVV, KAB en CNV gelijkelijk vertegenwoordigd zien teneinde op die wijze te vermijden, dat de opvattingen van één bepaalde richting in de stakingsleiding zouden overheersen, waardoor zij voor ándersdenkenden minder of in het geheel niet acceptabel worden zou. Het is onze overtuiging, dat de bij Siemens in Milaan gevolgde methode 'n veel hoger type van organisatievorm vertegenwoordigt.

De tweede opmerking is deze, dat wat in Milaan geschiedt is op treffende wijze de juistheid illustreert van iets, dat zo dikwijls over stakingscomité's en arbeidersraden is opgemerkt. Dit namelijk, dat er van een principieel, een wezenlijk onderscheid tussen stakingscomité en arbeidersraad eigenlijk niet kan worden gesproken. De strijdcomité's der "wilde" stakingen zijn arbeidersraden in de kiem. Dat heeft het stakingscomité bij Siemens in Milaan nog weer eens opnieuw bewezen. Rosa Luxemburg had wél gelijk toen zij beweerde, dat "achter iedere staking eigenlijk de revolutie haar kop opsteekt." Wie zich zou afvragen, hoe hij die woorden moet interpreteren, stelle zich eens voor wat of het betekenen zou, indien de arbeiders van het doet er niet toe welk bedrijf zo'n stakingscomité als het Milaneze werkelijk eens permanent zouden maken. Het gevolg zou zijn, dat een dergelijk comité, onder de neus van de vakbeweging, een machtspositie zou bekleden, die op zichzelf reeds een revolutionering van de verhoudingen zou betekenen. Ook, ja juist, al waren de arbeiders zich daar nauwelijks van bewust.

=====

E E N R E K E N S O M M E T J E .

Bij de oprichting van de Partij v.d. Arbeid in 1946 moet een tegenstander van de zogenaamde doorbraak gezegd hebben: ...katholiek blijft altijd katholiek, of nu van de honderd katholieken er dertig zich voor de politiek van de P.v.d.A. verklaren doet er niets toe, wanneer het er op aan komt zal blijken, dat er honderd katholieken zijn. Dat is die man natuurlijk erg kwalijk genomen. Want in die tijd meende iedereen het goed; geen gezeur over oude politieke tegenstellingen nu ons land opgebouwd moest worden, alles wat vooruit wilde moest zich aaneensluiten. En we gingen vooruit. Met een rotgang. Na Zwolsman kwam Caransa, om bij de twee het meest op de voorgrond tredende na-oorlogse winstmakers te blijven; bijna alle arbeiders hebben een TV en zo, en als we nog even geduld hebben rijden ze allemaal in een auto. P.v.d.A.-ministers werd welwillend toegestaan den volke zeer onwelkome maatregelen door te voeren, w.o. een loonstop, een bestedingsbeperking en een koninklijk huwelijk, na welke progressieve bezigheden de Moor kon gaan.

Men beweert, dat het kabinet-Cals het beste was wat wij ooit gehad hebben. Wij twifelen daar geen moment aan, gezien naar wat zij allemaal tot stand had willen brengen, naar achteraf wordt beweerd. Alleen de moeilijk plaatsbaren (even proeven dat woord) van Ankersmit en Davo zullen daar misschien anders over denken. Wanneer je je leven hebt geofferd voor een bedrijf zul je, evenals onze scepticus die twijfelde aan de doorbraak, een rekensommetje kunnen opstellen: Katholieke Volkspartij minus Katholieke Vakbeweging is gelijk aan een glibberige loopjongen van het oliekapitaal is gelijk aan Schmelzer.

A N A R C H I S M E - M A R X I S M E.

(De vele misvattingen van H. J. L.)

SPROOKJES HEBBEN een taai leven. Ze zijn gewoon niet kapot te krijgen. Zo ook het sprookje, dat het marxisme staats-socialistisch zou zijn en het anarchisme vrijheidslievend. Van de zijde der libertairen wordt men dan ook nooit moe te verkondigen, dat Karl Marx een autoritair socialist, Bakoenin daarentegen een vrijheidslievend socialist was. Zeker, meermalen is door ons opgemerkt, dat deze zienswijze inderdaad een sprookje is. Wij hebben het niet alleen verkondigd, we hebben er ook bewijzen voor aangedragen. Zo het laatst in nummer 2 van februari 1966 van "Daad en Gedachte" in het artikel "Autoritair en vrijheidslievend socialisme". Wie echter mocht menen, dat daarmee een eind is gemaakt aan 't sprookje, vergist zich deerlijk. Sprookjes schijnen de eigenschap te hebben des te meer te worden geloofd naarmate ze meer met de werkelijkheid in strijd zijn. En zo wordt dan dit sprookje in het nummer van 12 nov. j.l. van "Recht voor Allen" weer in alle glorie verhaald door H.J.L. We willen hier direct aan toevoegen, dat H.J.L. in zijn artikel heel wat toleranter is, dan algemeen het geval is wanneer libertairen schrijven over het onderwerp anarchisme-marxisme, maar dat neemt niet weg, dat zijn misvattingen niet minder groot zijn.

- o -

Om aan te tonen hoezeer het marxisme toch wel uit is op de verovering van de staat (die dan later zal afsterven), geeft H.J.L. in het kort de inhoud weer van het "Kommunistisch Manifest". En inderdaad, geen zinnig mens kan ontkennen, dat in dat propaganda-pamflet Marx en Engels op het standpunt stonden, dat allereerst de staat door de arbeiders moest worden veroverd. Opmerkelijk is nu, dat H.J.L. het niet in zijn hoofd zal halen Michael Bakoenin of Domela Nieuwenhuis 'n autoritair- of staats-socialist te noemen. Toch is algemeen bekend, dat Domela een bewonderaar van Marx is geweest en van Bakoenin zegt H.J.L. zelf, dat hij met de inhoud van het "Kommunistisch Manifest" volledig instemde en het in het Russisch vertaalde. Een vertaling, die, tussen twee haakjes, in de zestiger jaren van de vorige eeuw verschenen is. Ja, maar Domela zowel als Bakoenin hebben later duidelijk laten blijken tegen de verovering van de staat te zijn, zal H.J.L. uitroepen. Inderdaad, maar niet minder duidelijk heeft Marx zich uitgesproken voor de vernietiging van de staat. Is H.J.L. dat niet bekend? Beperkt zijn kennis zich alleen tot het "Kommunistisch Manifest", dat Marx op 30-jarige leeftijd (in 1848) in samenwerking met Engels schreef? Zo ja, acht hij zich met een dusdanig beperkte kennis dan gerechtigd een oordeel over het marxisme uit te spreken? Zo nee, waarom vertelt hij zijn lezers dan niet, dat reeds in 1852 - dus vier jaren na het verschijnen van het "Kommunistisch Manifest" - "De achttiende Brumaire van Louis Bonaparte" van Marx verscheen, in welk geschrift hij de verwachting uitsprak, dat men "bij een volgende revolutie in Frankrijk niet meer, zoals tot dusver, de bureaucratisch-militaire machine van de ene hand in de andere zal doen overgaan, maar een poging zal doen om haar te breken." "Dit is", zo voegt hij hieraan toe, "de voorwaarde voor een werkelijke volksrevolutie." Dit is toch duidelijke taal zouden wij zeggen. Maar het is niet alles. In 1871 was de Parijse Commune. Een jaar daarna - dus in 1872 - schreven Marx en Engels bij een nieuwe uitgave van het "Kommunistisch Manifest" in het voorwoord:

"De praktische toepassing van deze beginselen, zo verklaart het Manifest zelf, zal overal en altijd van de historisch gegeven omstandigheden afhankelijk zijn, en derhalve wordt er absoluut geen bijzondere nadruk gelegd op de revolutionaire maatregelen, aan het einde van Hoofdstuk II voorgesteld. Deze passage zou thans in velerlei opzicht anders luiden."

Even verder noemt hij het program (aan het eind van Hoofdstuk II) op bepaalde

punten verouderd, om dan te verklaren:

"Inzonderheid heeft de Kommune het bewijs geleverd, dat 'de arbeidersklasse de bestaande staatsmachine niet maar eenvoudig in bezit kan nemen en ze voor haar eigen doeleinden in beweging zetten'. (Zie: "De Burgeroorlog in Frankrijk, Adres van de Generale Raad van de Internationale Arbeiders-Associaltie", waar dit nader is uiteengezét)."

Uit dit alles blijkt toch duidelijk - menen wij - dat zeker na 1871 Marx niet meer op het standpunt stond van de verovering van de staat.

- o -

Aan de misvattingen van H.J.L. komt geen einde. Zo schrijft hij:

"We zien nu dat het proletariaat niet meer en meer verpauperd is, geestelijk niet en materieel ook niet. Doch we zien tevens, dat na de scheuring van de 1ste Internationale de anarchisten het bij het rechte eind hadden, toen zij vreesden dat de staat niet zou afsterven, doch een nieuw apparaat voor onderdrukking zou worden. De proletarische revolutie die zich onder leiding van de marxisten Lenin en Trotzki voltrok heeft niet de vrije associatie van vrije mensen gebracht, zoals Marx en Bakoenin dat hadden gedacht. Integendeel, in de twee landen waarin een werkelijke revolutie tegen het kapitalisme plaatsvond, werd de arbeider nog meer slaaf dan in de kapitalistische staten en..... hij werd armer aan materieel bezit als de arbeiders in de kapitalistische staten."

Allereerst moeten we ontkennen, dat de Russische revolutie een proletarische revolutie was. Een dergelijke revolutie kan alleen plaatsvinden in een kapitalistisch industrieel ontwikkeld land. En van die kapitalistische industriële ontwikkeling was in Rusland maar zeer weinig te bemerken. Er waren slechts enkele eilandjes industrie in het grote agrarische Rusland van voor 1917. Het kleine aantal proletariërs was dan ook van geen betekenis ten opzichte van de grote massa van arme en kleine boeren. Ja, maar die boeren hebben aan de revolutie deelgenomen, horen we H.J.L. al zeggen. Inderdaad, wie zou het kunnen ontkennen. Maar juist daarom was het een burgerlijke revolutie en geen proletarische. Het overgrote deel van de boeren in het feodale en agrarische Rusland van voor de revolutie leefde nog in verhoudingen van lijfeigenschap. Dat wil zeggen: dat wat zij verbouwden werd bepaald door de eisen van de landheer en door hun eigen noden. Zij produceerden niet voor de markt, doch voor hun eigen gebruik, voor hun gezin. De arme onderdrukte boer, die geregeld kou en honger leed, had geen andere verlangens en kón geen andere verlangens hebben dan meer eten, meer kleding. Dat alles kon hij alleen van het land halen. Daarom verlangde hij niets anders dan: eigen land en... meer land. Meer verbouwen, meer te eten hebben, dat was het verlangen van de Russische boeren. O zeker, een overschot om te verkopen was hen welkom, maar hun ongespecialiseerde productie was niet voor de markt en zeker niet uitsluitend voor de markt. Het is daarom niet te verwonderen, dat bij de Russische boeren de leus klonk: Het land aan de boeren!!! en alle producten voor hemzelf!!! Natuurlijk is deze aan de adel en andere grootgrondbezitters gestelde eis een revolutionaire eis, maar burgerlijk revolutionair. De Russische boeren waren burgerlijke revolutionairen en burgerlijk revolutionair was hun bewustzijn.

Het was duidelijk, dat de Russische agrarische kolos van voor 1917 slechts een burgerlijke revolutie tegemoet kon gaan. Het was dan ook niet voor niets, dat de socialisten in die richting werkten. Het burgerlijk wezen van de Russische revolutie werd echter verbloemd door het feit, dat de proletariërs er een grote rol in speelden en doordat een "socialistische" partij de macht veroverde. Maar dat het een burgerlijke revolutie was blijkt ook duidelijk uit de leuze "het land aan de boeren", die door de partij werd overgenomen. En in die leus, die in de Russische revolutie 'n geweldige rol heeft gespeeld, wordt in wezen de burgerlijke eigendom erkend.

Natuurlijk onderscheidt de Russische burgerlijke revolutie zich van de klas-

sieke burgerlijke revoluties, zoals we die hier, in Engeland, in Frankrijk en elders hebben gehad. In de klassieke burgerlijke revolutie was de bourgeoisie in staat de macht te grijpen omdat zij reeds in het feodalisme tot een economische macht van betekenis was geworden. Daarvan was in Rusland geen sprake. Dat kleine beetje bourgeoisie wat er was werd in de revolutie door de arbeiders op zij geschoven. De sociale en politieke macht van adel en geestelijkheid werd door de boeren vernietigd. Zo lag de weg open voor de idealistische partij om de macht te grijpen. Hoe idealistisch die partij ook was, zij had geen andere taak dan dát te volbrengen, wat na de klassieke burgerlijke revolutie de taak der bourgeoisie was: d e i n d u s t r i ë l e o n t w i k k e l i n g . We kunnen dus constateren, dat de ontwikkeling in Rusland de fase van het liberale kapitalisme overgeslagen heeft en meteen van het feodalisme als het ware in het staatskapitalisme is gestapt.

- o -

Een misvatting van H.J.L. is het, te menen dat de Russische revolutie zich onder leiding van "de marxisten Lenin en Trotzki voltrok". Toen de Russische revolutie uitbrak vertoefden Lenin en Trotzki beiden in het buitenland. Zeker, ze hebben zich zo gauw mogelijk naar Rusland gespoed. Zeker, ze hebben geprobeerd de bewegingen der arbeiders en boeren te remmen. En... ze hebben het klaargespeeld de macht in handen te krijgen. Maar dat ze leiding gaven aan de strijd moeten we ten stelligste ontkennen. Het is een grote verdienste van Albert de Jong geweest in de nummers 62, 63, 64, 65 en 66 van de Anarcho Syndicalistische Persdienst van okt./nov. 1954 duidelijk te hebben aangetoond, dat de bolsjewisten niet de drijvers, maar de gedrevenen waren. Niet de partijleiders kwamen met leuzen of riepen op tot handelingen, neen, de arbeiders en boeren gingen over tot handelingen en de partijleiders moesten zich er noodgedwongen bij aanpassen. Duidelijk toont Albert de Jong aan, dat de partijleiders steeds achter de feiten aanhobbelden. Wij zouden H.J.L. willen aanraden, die nummers van de A.S.P. nog eens zorgvuldig te lezen.

- o -

Kunnen we het er dus niet mee eens zijn, dat de Russische revolutie zich voltrok onder leiding van Lenin en Trotzki, noch minder kunnen we het er mee eens zijn, dat die twee marxisten waren. Hier bezondigt H.J.L. zich aan dezelfde fout, waaraan zich de burgerlijke pers ook steeds bezondigt, door de bolsjewisten marxisten te noemen. Waarom noemt men die eigenlijk marxisten? Omdat ze zichzelf zo noemen? Mag dat voor anderen een reden zijn om dat zonder meer over te nemen? Ook Willem Drees, die mede de verantwoording voor de politionele acties in Indonesië op zijn schouders nam, noemt zich socialist. Mooie ervaring voor de kampongbewoners in opdracht van een "socialist" te worden uitgerookt en uitgemoord. We geloven ook niet, dat H.J.L. Drees - minister van Staat en strijder voor het Oranjerhuis - een socialist zal noemen. Welnu, even weinig als de handelingen van Drees te maken hebben met het socialisme, even weinig handelen de bolsjewisten in overeenstemming met de opvattingen van Marx. Bij zijn analyse van de kapitalistische maatschappij kwam Marx tot de conclusie, dat het kapitalisme een warenmaatschappij is, waarin de arbeider zijn arbeidskracht verkoopt aan de bezitter van de productiemiddelen. Het kapitalisme is dus gebaseerd op loonarbeid. Daar waar loonarbeid is, daar is ook kapitalisme. En dat ook in Rusland de arbeider zijn arbeidskracht moet verkopen aan de bezitter van de productiemiddelen (de staat) behoeft geen betoog. Daarom is er in Rusland evengoed kapitalisme als hier, zij het in wat andere vorm. En dat het kapitalisme van West-Europa en Amerika steeds meer overeenkomst gaat vertonen met het kapitalisme van Rusland is algemeen bekend. Daarom is het ook een misvatting van H.J.L. te menen dat de Russische revolutie een werkelijke revolutie tegen het kapitalisme was. Ja, we vragen ons af wat H.J.L. eigenlijk onder kapitalisme verstaat, omdat hij blijkbaar het Russische systeem geen kapitalisme vindt. Hij zegt tenminste: "In de twee landen waarin een werkelijke revolutie tegen het kapitalisme plaatsvond, werd de arbeider nog meer slaaf dan in de kapitalistische staten en... hij werd armer aan materieel bezit als de

arbeiders in de kapitalistische staten." (Onderstreping van ons, D. & G.). Leeft hij soms in de veronderstelling, dat er in de landen achter het z.g. ijzeren gordijn communisme of socialisme is? Het lijkt ons niet aannemelijk. Maar wat is het dan wel als het geen kapitalisme is? En als het wel kapitalisme is, waarom praat hij dan over arbeiders in Rusland en China en over arbeiders in kapitalistische staten?

- o -

Het levenswerk van Marx is "Het Kapitaal". Het bestaat uit drie delen en omvat totaal ongeveer twee duizend pagina's. Toch ziet H.J.L. kans om de inhoud van dat omvangrijk werk "zeer kort samengevat" in twee zinnen weer te geven:

"In deze kapitalistische maatschappij komt de meerwaarde van de arbeid niet de arbeider maar de bezitter van de produktiemiddelen in handen. Daaruit ontstaat een accumulatie, waardoor de kapitalist steeds rijker, de arbeider steeds armer wordt."

Niet alleen dat een dergelijke weergave geen recht doet wedervaren aan een werk als "Het Kapitaal", het is nog fout ook. Wanneer men de weergave van H.J.L. leest, komt men tot de conclusie, dat hij meent, dat de meerwaarde in handen zou moeten komen van de arbeiders. Dit nu is onmogelijk. Het is namelijk zo, dat alleen in het kapitalistisch productieproces meerwaarde wordt geproduceerd. De arbeider verkoopt zijn arbeidskracht aan de bezitter van het productieapparaat. Voor zijn arbeidskracht krijgt hij de prijs, die noodzakelijk is voor de reproductie daarvan, voor het herstel van zijn verbruikte energie, enz. Wanneer hij nu 8 uur per dag werkt en hij heeft daarvan drie uur nodig als noodzakelijke arbeidstijd voor reproductie, dan levert hij een meerarbeid van vijf uren. Wanneer nu de arbeidersklasse het kapitalisme zou vernietigen en het productieapparaat in eigen beheer zou nemen, dan valt haar niet de meerwaarde toe omdat er dan van meerwaardevorming geen sprake meer is. De loonarbeid is dan opgeheven en daarmee het meerwaardevormingsproces. Van noodzakelijke arbeidstijd en meerarbeid, die dan gezamenlijk de arbeiders zou toevallen, kan dus onmogelijk gesproken worden. Wanneer de arbeidersklasse het productieapparaat in eigen beheer neemt, dan heeft ze niet alleen de volledige beschikking over dat apparaat, maar ook over het product. Dat is wel heel iets anders dan het toevallen van de meerwaarde.

- o -

Natuurlijk, het sprookje zou niet compleet zijn, wanneer daar ook weer niet de "Verelendungstheorie" van Marx van stal werd gehaald. O zeker, H.J.L. gebruikt dat mooie woord helemaal niet. Maar daar alleen kan zijn weergave van "Het Kapitaal" op duiden. De kapitalist wordt steeds rijker, de arbeider steeds armer. Nu is ons van Marx geen theorie bekend, noch een conclusie die zegt, dat de rijken steeds rijker, de arbeiders steeds armer worden. Marx heeft geschreven, dat die tendenz aanwezig was. En wie zou durven ontkennen, dat in de tijd van Marx de maatschappelijke verhoudingen inderdaad zo waren, dat de rijken steeds rijker en de arbeiders steeds armer werden? Men leze slechts wat Henriëtte Roland Holst daarover schrijft op pagina 112 van haar boek "Kapitaal en arbeid in Nederland":

"Wie heenbuigt over de boeken en brochures, waarin de toestand van het Nederlandse proletariaat gedurende de eerste drie kwart der 19de eeuw wordt beschreven, voelt zich de keel toeknijpen van leed. Hij ziet de oneindige jammer van honderdduizenden menselijke wezens voor zich op leven, hij ziet hun zwakke leden, hun grauwe aangezichten, hun doffe ogen getekend met de stempel der afzichtelijke gebiedster, wie zij allen zonder kans op bevrijding toebehoorden: de ellende." Enz.

Wij weten dat de toestand van de proletariërs van andere kapitalistische landen zeker niet beter was. En dat is geen wonder. In de tijd, dat het "Kommunistisch Manifest" werd geschreven, stond de technische ontwikkeling nog maar in zijn kinderschoenen. Om de meerwaarde zo groot mogelijk te doen zijn verlengde men de arbeidstijd en liet ook de vrouwen en kinderen werken. Toen was er dus wel dege-

lijk sprake van verpaupering en hiervoor verwijzen we dan nogmaals naar het hierboven gegeven citaat van H. Roland Holst. Toen echter de technische ontwikkeling voortschreed, kwam op den duur ook de bourgeoisie tot de conclusie, dat ze bezig was de kip met de gouden eieren te slachten. Bij betere levensomstandigheden, kortere arbeidstijd en betere arbeidsvoorwaarden, kon men het meerwaardevormingsproces bevorderen. Zo kan men dan ook in "Het Kapitaal" (eerste deel) lezen, dat de Engelse fabriekswetgeving niet door de arbeiders op het kapitalisme veroverd was, maar door de overheid van bovenaf werd opgelegd. De overheid stelde bovendien inspecteurs aan die op de naleving van die fabriekswetten moesten toezien. Van één van deze inspecteurs - Leonard Horner - zegt Marx, dat hij "onsterfelijke verdiensten voor de arbeidersklasse heeft". In Nederland waren het onder meer de industriëlen Van Marken, Stork en Jan Frederik Vlekke, die ijverden voor de sociale verheffing van de arbeiders. Met de invoering van verschillende sociale wetten is de absolute materiële positie van de arbeiders steeds beter geworden. Is het dus zo, dat de arbeiders steeds rijker zijn geworden, of liever gezegd: steeds minder arm? Geenszins! Wij kunnen gerust stellen, dat met de technische ontwikkeling de uitbuiting is toegenomen. Met de technische ontwikkeling is de productiemogelijkheid veel meer toegenomen dan de absolute verbetering van de materiële positie van de arbeiders. De uitbuiting is inplaats van minder geworden integendeel steeds toegenomen. Zij krijgen, met de toeneming van de productiemogelijkheid een kleiner deel van het door hen vervaardigde product.

Wij geven direct toe, dat Marx en Engels in het "Kommunistisch Manifest" over het verpauperen van de arbeidersklasse spreken. Hiermee zijn we het niet eens. 1) Maar men mag zich natuurlijk nooit baseren op 'n enkel geschrift en zeker niet wanneer het door Marx zelf verouderd is genoemd. In elk geval verklaart Marx in "Het Kapitaal" heel duidelijk, dat de bourgeoisie in het algemeen niet gebaat is bij een verpaupering van de arbeiders. Integendeel, de bourgeoisie kwam zelf reeds tot het inzicht dat met een goed gevoed proletariaat, dat redelijk onderwijs genoten had en betere sociale voorzieningen had meer te bereiken was, dan met een proletariaat, dat wegteerde door de roofofbouw die er op de arbeidskracht werd gepleegd.

- o -

"De analyse van de kapitalistische maatschappij, uit de dagen van Marx en Bakoenin is voor onze tijd niet meer geldig", zegt H.J.L.

Wij kunnen het daarmee niet eens zijn. De analyse van de kapitalistische maatschappij van Marx, n.l.: een warenmaatschappij, waarin alles tot een waar is gemaakt, ook de arbeidskracht, die de arbeider aan de bezitter van het productieapparaat noodgedwongen moet verkopen, heeft ook voor de tegenwoordige maatschappij nog niets van zijn geldigheid verloren. Dat bepaalde conclusies van Marx onjuist waren behoeft ons niet te verwonderen. Niemand uit de dagen van Marx kon voorzien dat het kapitalisme zich zou ontwikkelen tot wat het nu is. Maar onjuist is het van H.J.L. te stellen, dat "de filosofie ener arbeidersrevolutie historisch achterhaald en onjuist is."

Nu vinden wij de opvatting van een arbeidersrevolutie geen filosofie, maar een zienswijze, een conclusie, die men regelrecht kan trekken uit de praktijk van alle dag. Alleen wanneer men op het standpunt staat - zoals ook de bourgeoisie - dat we niet meer in een klassenmaatschappij leven, met zijn klassentegenstellingen, kan men tot de opvatting komen, dat een arbeidersrevolutie onmogelijk is. Wanneer men echter oren heeft om te horen en ogen om te zien, kan men dagelijks de klassentegenstellingen waarnemen, kan men ook de arbeidersrevoluties waarnemen, zoals die zich voordeden in b.v. Duitsland in maart/april 1920 (de Roeropstand), in Oost-Duitsland in juni 1953 en in Hongarije in okt./nov. 1956.

- o -

Tenslotte nog dit: Marx heeft zeker geen leer geschreven en recepten voor de toekomst gegeven, zoals H.J.L. meent. De gedachte, dat Marx een leer zou hebben geschreven, kan alleen maar opkomen in 't hoofd van een idealist, die niet anders

kan dan geloven in de eeuwige waarheid en onvergankelijkheid van het ideaal.

- 1) Naar de mening van een minderheid in de redactie kan niet zonder meer beweerd worden dat Marx in het "Kommunistisch Manifest" spreekt van de absolute verpaupering.

=====

D E A R B E I D E R S R A D E N I N

D E D U I T S E R E V O L U T I E.

Tegen het einde van 1965 vroeg 'n Parijse arbeidersgroep aan een van haar Duitse relaties, een zekere Krell, of deze haar ook inlichtingen kon verschaffen over de rol van de arbeidersraden in de Duitse revolutie van 1918. Krell beantwoordde de vraag niet zelf. Hij schreef op zijn beurt aan een 83-jarige vriend in Wuppertal, die de revolutionaire periode van 1918-1923 bewust had meegemaakt. Het antwoord van de 83-jarige in Wuppertal aan zijn landgenoot publiceren wij hieronder.

Zijn originele brief hebben wij niet onder ogen gehad. De Nederlandse vertaling die de lezer hier aantreft is vervaardigd aan de hand van de Franse tekst zoals die, vervaardigd door Krell, tenslotte in het bezit van onze Franse vrienden kwam.

De brief van de man uit Wuppertal heeft bij ons zeer gemengde gevoelens wakker geroepen. Enerzijds verheugt het ons, dat een Franse arbeidersgroep zich voor de rol van de raden in de Duitse revolutie interesseert en dat Duitse makkers onmiddellijk hun best doen haar te informeren. Anderzijds echter betreuren wij het, dat wij de kwaliteit van deze informatie als "zéér bedroevend" moeten kwalificeren. Wij hebben de indruk, dat de 83-jarige Wuppertaler zijn herinneringen geboekstaafd heeft uit zijn geheugen. Als dat zo is, heeft dat geheugen hem herhaalde malen parten gespeeld.

Dat wij de brief, niettegenstaande onze grote bezwaren tegen de inhoud, toch publiceren, heeft een weloverwogen reden. Wij beschouwen haar namelijk als een welkome aanleiding om onzerzijds nader op de zaak in te gaan. Wij doen dat in een "naschrift", dat wij ook ter kennis van onze Franse makkers en hun Duitse relatie hebben gebracht. Op die wijze hebben wij de brief van de Wuppertaler betrokken in een internationale discussie, die - naar wij hopen - de betrokken Fransen en de betrokken Duitsers van evenveel betekenis zullen achten als wij dat zelf doen. Mocht onze kritiek reacties van hun kant uitlokken, dan zullen wij vanzelfsprekend ook die in "Daad en Gedachte" afdrukken.

Ten gerieve van de lezer hebben wij de brief van de Wuppertaler ingedeeld in genummerde alinea's. De opmerkingen, die wij in ons "naschrift" maken zijn eveneens genummerd. Die nummers corresponderen telkens met elkaar, zodat men gemakkelijk kan terugvinden tegen welke passages in 't oorspronkelijke schrijven zich onze bezwaren richten. Hier nu volgt eerst de brief.

+ +

+

WUPPERTAL, 17 januari 1966.

Mijn waarde Krell,

Eindelijk heb ik een ogenblik tijd gevonden om te antwoorden op je brief van 1 januari. Vrienden in Parijs vragen inlichtingen over de raden van arbeiders en soldaten in de jaren 1918/23. Ziehier hoe de zaken zich hebben toegedragen, tenminste voor zover mijn feitenkennis reikt en voor zover ik het mij herinneren kan. Want ik ben pas tegen het einde van 1920 uit Amerika in Duitsland teruggekeerd.

1. Begin november 1918 brak in Kiel de opstand der matrozen uit, die als 'n orkaan zijn spoor door gans Duitsland trok en van voldoende kracht bleek om alle Duitse dynastiën, van de keizer tot de onbetekenendste vorst toe, zonder tegenstand hun tronen te doen opgeven. Om de revolutie tot verdere ontwikkeling te brengen trok een grote troep matrozen naar Berlijn, waar zij bezit namen van het Marstall-gebouw (zetel van het ministerie van defensie?).

2. In Berlijn werden ze ontvangen door Rosa Luxemburg en Karl Liebknecht, die zich verzetten tegen de officiële koers van de Communistische Partij in Rusland, of nauwkeuriger gezegd, die het niet eens waren met de opvattingen van Lenin, welke door hen bestreden werden.

3. Hun voornaamste geschilpunt met Lenin was het volgende: kan het socialisme verwezenlijkt worden door middel van de staat, zoals in Rusland? Of kan het alleen maar tot stand worden gebracht door de arbeiders zelf? Lenin meende het eerste; Rosa Luxemburg en Karl Liebknecht meenden het tweede.

4. De twee laatstgenoemden stichtten - samen met de matrozen, wier aantal was uitgebreid om er een divisie van te kunnen vormen - de raden van arbeiders en soldaten. De beweging breidde zich in korte tijd uit over heel Duitsland. Daarnaast werd dan nog de Spartakusbond gesticht, die de strijdorganisatie moest worden met behulp waarvan de veroveringen van de arbeiders verdedigd moesten worden.

5. Te Berlijn werd, nadat de vorsten afstand van de troon hadden gedaan, een nieuwe regering gevormd, die alleen maar uit sociaal-democraten bestond. Deze stonden vijandig tegenover de opvattingen van de arbeidersraden en om die te bestrijden wierf de regering vrijwilligers aan tegen een tamelijk hoog soldij. Spoedig brak de strijd uit tussen deze huurlingen en de Spartakusbond. Eerst werden Rosa Luxemburg en Karl Liebknecht vermoord door de officieren van deze huurtroepen, die als ik het wel heb meestal Vrijkorpsen genoemd werden. Vervolgens ontbrandde de strijd tussen hen en de Spartakusbond in Berlijn. De gevechten duurden de hele decembermaand van het jaar 1918. De huurtroepen stonden onder bevel van de sociaaldemocratische minister Noske.

6. De soldatenraden waren gevormd om de Spartakusbond te verzekeren van de steun van een zo groot mogelijk aantal soldaten, die van het westfront en van het oostfront huiswaarts keerden. Die soldatenraden hadden voorts tot doel de soldaten behulpzaam te zijn bij hun aanpassing aan het burgerleven. Na het einde van de oorlog en in de eerste maanden na de wapenstilstand zijn die soldatenraden de een na de ander opgeheven.

7. De ontwikkeling van de arbeidersraden was enigszins anders. De nationale vergadering, die in mei 1918 in Weimar werd gehouden, nam een wet op de arbeidersraden aan, die gebaseerd was op de tot dusver bestaande arbeidswetgeving. De geest van die wet was slechts een bleke schim van de ideeën, die aan de wieg van de arbeidersraden hadden gestaan. De sociaal-democraten ontdeden de arbeidersraden volledig van hun eigenlijke inhoud. Volgens de tot stand gekomen wet hadden de arbeiders geen enkel recht meer zich met de gang van zaken in de bedrijven te bemoeien; zij hadden nog slechts een adviserende stem en dan alleen nog maar in een beperkt aantal het bedrijfsleven rakende kwesties. Het waren kwesties zonder praktische betekenis. Zelfs die armzalige resten van wat eens de arbeidersraden

waren geweest, werden in de volgende jaren door de ondernemers onderdrukt. Zij slaagden daarin des te gemakkelijker, omdat de arbeiders voor die restanten een complete onverschilligheid aan de dag legden. Ze zagen er geen enkel voordeel in. Dientengevolge hebben de arbeidersraden, tot aan de komst van de nazi's, een schimmenbestaan geleid. Zo was het lot van de arbeidersraden, die door de Duitse regering officieel waren erkend. De arbeidersraden hebben met die regering overeenkomsten gesloten en dat is hun dood geweest. Het is een oude waarheid: wie met zijn meester pakteert, gaat er aan kapot!

8. Hoe het zij, niet alle socialistische arbeiders in Duitsland hebben vrede gehad met de door de regering tot onmacht veroordeelde arbeidersraden. De opposanten ontmaskerden de pseudo-raden en verklaarden, dat de arbeiders dáármee nooit het socialisme zouden kunnen verwezenlijken. Onmiddellijk nadat de gevechten in Berlijn en in andere steden waren afgelopen stichtten zij "Arbeiter Unionen", die verkondigden, dat het er om ging zich meester te maken van de productie en dat de zeggenschap over de verdeling der producten in handen moest worden gelegd van de producenten, dat wil zeggen van de arbeiders. De machtigste van deze "Unionen" was de F.A.U.D. (de "Freie Arbeiter Union Deutschlands").

9. De Unionen werden bestreden door de Duitse regering, maar evenzeer door Lenin. In 1921 schreef deze laatste een boek, getiteld: "De linkse stroming, een kinderziekte van het communisme", dat speciaal tegen de Arbeiter-Unionen was gericht en waarin hij datgene wat zij nastreefden veroordeelde. Maar de Arbeiter-Unionen lieten zich door het boek van Lenin niet op een dwaalweg voeren. Zijn boek had alleen maar tot gevolg, dat de kloof tussen de Arbeiter-Unionen en de Communistische Partij vergroot werd.

10. Deze "Arbeiter-Unionen" hebben er tot 1923 toe op verschillende tijdstippen en in verschillende industriesteden naar gestreefd de productie en verdeling der goederen in handen te krijgen. Zij deden dat in socialistische geest en door middel van gewapende strijd. Dat gebeurde in de industriële districten van het Rijnland en het Roergebied, in de industriële centra van Saksen, in Hamburg en elders. Maar zij werden verslagen door de geregelde troepen, die de regering tegen hen in het geweer bracht. Die troepen werden gecommandeerd door reactionaire officieren en zij werden aangemoedigd door de reactionaire politieke partijen en boven al door de sociaal-democraten.

11. Na 1923 was er geen sprake meer van gewapende strijd. De "Arbeiter-Unionen" streefden hun doeleinden alleen nog maar na door middel van stakingen en ook door het stichten van coöperatieve associaties, waarvan alleen echte socialisten lid konden zijn. Die situatie duurde tot 1930. Toen begonnen de nazi's onbeschaamder op te treden en toen begon de SA in gesloten formaties met het veroveren van de straat.

12. De nazi's ontmoetten in de "Arbeiter-Unionen", vooral in de F.A.U.D., wanhopige tegenstanders. Desondanks behaalden de nazi's de overwinning tengevolge van hun numerieke meerderheid en vooral doordat de grote meerderheid van het volk weigerde de nazi's met krachtige wapenen te bevechten. Na hun heerschappij in Duitsland gevestigd te hebben, namen de nazi's op verschrikkelijke wijze wraak: vele leden van de "Arbeiter-Unionen" werden in de gevangenis of 't concentratiekamp geworpen, anderen vluchtten naar Spanje en vochten daar later tijdens de burgeroorlog in de gelederen van de CNT.

13. De nazi's hadden de "Arbeiter-Unionen" tot zwijgen gebracht, maar niettemin bleven deze in het verborgene ageren. Tijdens de oorlog, in 1940, na de zegepraal van de nazi's in West-Europa, werd er nog een poging ondernomen om de naziheerschappij door een opstand omver te werpen, welke poging werd gestimuleerd door de oude leidlieden, die aan de Spaanse burgeroorlog hadden deelgenomen. Men hoopte, dat wanneer de "Arbeiter-Unionen" ze maar eenmaal geestdriftig had gemaakt, de arbeiders van alle partijen en 'n groot deel van de bevolking, dat anti-

nazi was, zouden deelnemen aan het verzet. Ongelukkigerwijze werden de voorbereidingen voor deze opstand ontdekt en werden alle betrokkenen door de Gestapo gearresteerd. Zij, die het eerst in hechtenis werden genomen, werden vermoord of zodanig gemarteld, dat zij hun leven lang gebrekkig bleven. Een deel van hen verdween in de gevangnissen en concentratiekampen. Zo eindigde de laatste poging tot een directe actie voor het socialisme van de kant van de "Arbeiter-Unionen", die de kinderen van de arbeidersraden zijn.

+ +
+

N a s c h r i f t

BIJ DE hierboven gepubliceerde brief menen wij de volgende aantekeningen te moeten maken:

1. De naar Berlijn komende matrozen hebben n i e t bezit genomen van het Marstall-gebouw. Zij werden ondergebracht in het keizerlijk slot. Men kan het feit vermeld vinden zowel in E.O. Volkmanns "Revolutie in Duitsland" als in Arthur Rosenbergs "Geschiedenis van de Duitse republiek". In de vierde week van december 1918, enkele dagen vóór kerstmis, bevinden zij zich nog altijd in het slot. De wens van de regering-Ebert is het, dat zij het slot ontruimen en naar het Marstall-gebouw verhuizen. (Rosenberg, blz. 52).

2. De muitende matrozen zijn in Berlijn zeker niet door Rosa Luxemburg ontvangen. Die zat op de 9e november, de dag dat de vrachtauto's met de marinemannen in de vroege ochtenduren door het slapende Rathenow reden om bij het krieken van de dag de Berlijnse voorstad Charlottenburg te bereiken - men kan 't tafereel geschilderd vinden in Pliviers "De keizer ging, de generaals bleven" - nog in de gevangenis van Breslau. Pas in de loop van de dag werd zij daaruit bevrijd en pas op de 10e november arriveerde zij in Berlijn. Karl Liebknecht, die profiteerde van een amnestie voor politieke gevangenen, kwam op 23 oktober vrij. Men kan de juiste data o.a. vinden in Paul Fröhlichs biografie van Rosa Luxemburg. Hij bevond zich inderdaad in Berlijn. Dat hij daar de matrozen "ontvangen" zou hebben wagen wij te betwijfelen. Dat met name Rosa Luxemburg het niet eens was met de opvattingen van Lenin, klopt. Al in 1904 tekende zij protest aan tegen Lenins organisatie-ideeën; in de loop van het jaar 1918, achter de Breslause kerkmuren, werkte zij aan haar brochure over de Russische revolutie, waarin zij de bolsjewiki allerminst haar kritiek spaart. De wijze echter, waarop de briefschrijver uit Wuppertal van de verschillen tussen Lenin en Luxemburg melding maakt en vooral ook het moment waarop hij dat doet - dan namelijk, wanneer hij nog maar net begonnen is met een chronologische schildering der novembergebeurtenissen in Duitsland - werkt misleidend. De verschillen tussen Luxemburg en Lenin waren enorm groot en van enorme betekenis. In de roerige novemberdagen van 1918 echter werden Luxemburg en Liebknecht zozeer door de dagelijkse dingen in beslag genomen, dat eerstgenoemde weinig tijd had, daaraan nu speciale aandacht te besteden. Wat Liebknecht betreft zijn wij er van overtuigd, dat zijn oordeel over Lenin c.s. beslist minder kritisch was dan dat van de in theoretische kwesties veel scherper blickende Rosa Luxemburg.

3. Lenin was zeker een staats-socialist. Wij geloven echter, dat men de kern van zijn opvattingen beter weergeeft, wanneer men zegt, dat hij het "socialisme" wilde verwezenlijken door middel van de partij. Wat Rosa Luxemburg aangaat: het is ongetwijfeld de konsekwentie van haar opvattingen, dat het socialisme slechts door de arbeiders zélf tot stand kan worden gebracht. Maar of die konsekwenties haar zelf in alle scherpste voor de geest hebben gestaan is zeer de vraag. In een door Rosa Luxemburg vervaardigd program, dat op 30 december 1918 door de Spartakusbond werd aangenomen, leest men o.a.:

"De Spartakusbond is geen partij, die over de rug van de arbeidersmassa of door de arbeidersmassa aan de macht wil komen. De Spartakusbond is alleen maar het meest doelbewuste deel van het proletariaat, dat de brede massa der arbeidersklasse bij iedere schrede op haar historische taak wijst..... De Spartakusbond wil de regeringsmacht alleen maar in handen nemen, wanneer dat de duidelijke wil is van de grote meerderheid van de proletarische massa in Duitsland.. De zege van de Spartakusbond staat niet aan het begin, maar aan het eind van de revolutie."

Dat alles staat inderdaad mijlen ver van het bolsjewisme. Maar het is toch ook héél wat anders dan wat wij tegenwoordig - juist ná de ervaringen van o.a. juist de Duitse revolutie - onder zelfstandige proletarische strijd verstaan.

4. Dat het aantal matrozen in het Berlijnse slot werd uitgebreid om er een divisie van te vormen is volkomen onjuist. Wie zou dat dan gedaan moeten hebben? De regering-Ebert soms, die deze matrozen met het grootste wantrouwen bespiedde? Het aantal matrozen bedroeg (zie Rosenberg) duizend. Men duidde hen aan met de naam van Volksmarine-divisie. Maar dat was alleen maar een naam. Het betrof hier niet een divisie op oorlogsterkte. Nog merkwaardiger is de bewering, dat Rosa Luxemburg en Karl Liebknecht de raden van arbeiders en soldaten zouden hebben gesticht. Die raden werden spontaan gevormd door revolutionaire arbeidersmassa's. Dat de Spartakusbond de strijdorganisatie moest worden met behulp waarvan de veroveringen der arbeiders veilig moesten worden gesteld, is een opvatting, die bij sommige Spartakisten mogelijk wel geleefd heeft. Iets van die opvatting schemert inderdaad wel door, ook in de program-passages, die wij zojuist geciteerd hebben. Niettemin zou de formule, zoals de briefschrijver uit Wuppertal die gekozen heeft, naar onze overtuiging de scherpe spot van Rosa Luxemburg gewekt hebben. Zij heeft stellig geweten, dat niet de Spartakusbond de veroveringen der arbeiders garandeerde, maar dat omgekeerd de veroveringen der arbeiders de garantie vormden, dat de Spartakusbond zijn activiteiten ongehinderd kon ontplooiën. En overigens behoeft men haar brochure over de Russische revolutie van 1905 maar te lezen om te weten, dat zij niet in de een of andere organisatie de voorwaarde voor het succes der massa's zag, maar omgekeerd 't succes der massa's beschouwde als de voorwaarde voor de een of andere organisatievorm.

5. Het is in strijd met de feiten, wanneer de Wuppertaler beweert, dat de reactionaire officieren eerst Liebknecht en Luxemburg vermoordden en vervolgens de strijd aanbonden met de Spartakusbond. De moord op Rosa Luxemburg en Liebknecht geschiedde in de avonduren van de 15e januari 1919. De gevechten met Spartakus hadden niet plaats in december - zoals de Wuppertaler meent - maar eveneens in januari 1919, doch vóór de moord. Zij duurden de volle week tussen de 5e en de 12e januari.

6. Natuurlijk werden de soldatenraden niet gevormd om de Spartakusbond van de steun der soldaten te verzekeren, zoals in de brief beweerd wordt. Zij werden evenmin gevormd om de soldaten behulpzaam te zijn bij hun aanpassing aan het burgerleven. De soldatenraden ontstonden als een revolutionaire organisatievorm van opstandige soldaten. Zij waren de organen, met behulp waarvan op de Duitse vloot, in Kiel en aan het westfront de revolutionaire vredeswil van de soldaten tot gelding kwam. Zij ontstonden náást- en in verbinding met de arbeidersraden, omdat in Duitsland een groot deel van de arbeidersklasse was gemobiliseerd. Zij verdwenen, naarmate de soldaten weer burgers, dat wil zeggen wederom arbeiders werden.

7. Het zijn niet de arbeidersraden, die met de regering gepakteerd hebben, maar de partijen. Overigens werd de nationale vergadering niet in mei 1918 in Weimar gehouden en ook niet in mei 1919 zoals de briefschrijver waarschijnlijk heeft bedoeld, maar al veel eerder in het jaar 1919, namelijk al in februari. De kwestie van de arbeidersraden kwam daar in maart ter sprake (Rosenberg, blz. 89).

8. Het is inderdaad juist, dat de "Arbeiter-Unionen" al op een zeer vroeg tijdstip in de Duitse revolutie zijn ontstaan. Naar ons gevoel verzuimt de brief-

schrijver op te merken, dat er tussen de "Unionen" onderling nog al wat verschil bestond. De "Freie Arbeiter Union Deutschlands" bijvoorbeeld, waarover ook Gerhard Colm spreekt in zijn studie over de Roeropstand, was syndicalistisch; haar voornaamste orgaan heette "Der Syndikalist". Haar opvattingen kan men niet vergelijken met die van de op 'n veel later tijdstip ontstane "Allgemeine (nog weer later Kommunistische) Arbeiter-Union", die de organen "Kampftruf" en "Proletarier" uitgaf en in het begin van de dertiger jaren de door de Hollandse Groep van Internationale Communisten samengestelde "Grondbeginselen der communistische productie en distributie" in Duitsland verbreidde. Van de Kommunistische Arbeiter Union kan men zeggen, dat zij de raden-gedachte huldigde. Van de F.A.U.D. met d'r primitief-syndicalistische opvattingen over productie en distributie kan men dat zeker niet. Niettemin zijn wij van mening, dat ook de raden-gedachte de K.A.U. - zomin als haar directe voorloper, de K.A.P.D. - niet belet heeft er opvattingen op na te houden, die soms met het zélfhandelen der arbeidersklasse, waarop zij in haar propaganda de nadruk legde, regelrecht in tegenspraak waren.

9. Lenin's boekje "De linkse stroming, een kinderziekte van het communisme" was niet gericht tegen de "Arbeiter-Unionen", maar tegen de "Hollandse Marxistische school", dat wil zeggen tegen de opvattingen van Gorter en Pannekoek, die in Duitsland door de K.A.P.D. werden aangehangen en die ook aanhang vonden in Italië en Engeland.

10. Als de Wuppertaler briefschrijver gelijk zou hebben met zijn bewering, dat de "Arbeiter-Unionen" er tot en met 1923 naar gestreefd hebben in diverse industriesteden of industriegebieden van Duitsland de productie en distributie in handen te krijgen - wat wij betwisten - dan zouden zij daarmee een stukje praktijk ten beste hebben gegeven, dat in schrille tegenstelling staat tot het optreden van de arbeidersklasse door middel van raden. Uit de tekst van de brief blijkt, dat onze Wuppertaler het optreden van "Unionen" zo ongeveer gelijk stelt met klasse-optredens. Wij zijn van een gans andere mening. En als hij van een optreden in socialistische geest spreekt, dan bevelen wij hem de lectuur van het reeds genoemde boekje van Colm aan. De Roeropstand is er een typisch voorbeeld van, dat de arbeiders eerder van een bijzonder naïeve dan van een socialistische geest vervuld waren en dat desondanks hun praktijk een groter gevaar voor het kapitalisme vormde dan alle zogenaamd socialistische "geest", waarvan partijen en elitegroepen waren vervuld. Bovendien, hoe was het in werkelijkheid gesteld met het merendeel der door hem opgesomde voorbeelden? Hij spreekt van de Saksische industrie centra. Wat er in Saksen en ook in Thüringen inderdaad gebeurde was dit, dat de SPD en de KPD samen een regering vormden. Dat noemden de sluwe vossen van beide partijen de "arbeidersregering". Zij had echter met een "regering" door de arbeiders zomin wat te doen als bijvoorbeeld dertien jaar later de z.g. "Volksfrontregering" van Blum en Daladier. Wat Hamburg betreft: men had daar te maken met de bittere vruchten van een "putsch"-politiek van de KPD, waarvan het recept uit het kookboek van partijchef Heinrich Brandler stamde. Nog een enkel woord over de zogenaamde "arbeidersregering": zélf s een bolsjewiek als Wilhelm Pieck moest erkennen (in een rede van 23 maart 1920), dat deze niets te maken had met de radenmacht. (Rosenberg, blz. 252).

11. Het nastreven van z.g. "socialistische" doeleinden door organisaties als de "Unionen" met het stakingsmiddel heeft in onze ogen niets te maken met zelfstandige arbeidersstrijd. Coöperatieve associaties - en dan nog wel zulke waarvan "alleen echte socialisten lid mogen zijn"- vloeken met de radengedachte.

12. In de zomer van 1935 vertelde ons iemand, die tot de Kommunistische Arbeiter Union behoorde, dat het Hitler-fascisme in deze kring van veelal gewone bedrijfsarbeiders relatief minder slachtoffers had geëist dan b.v. in de rijen van SPD, KPD e.d. De mededelingen over de vlucht naar Spanje en het strijden in de gelederen van de C.N.T. wijst er o.i. ook op, dat de briefschrijver, waar hij van de Arbeiter-Unionen spreekt bijna voortdurend syndicalistische organisaties op het

oog heeft.

13. Wat de briefschrijver in deze alinea vertelt over een soort van samen-zwering tegen Hitler vormt er het allerduidelijkste bewijs voor hoever de praktijken van hetgeen hij "de kinderen der arbeidersraden" noemt verwijderd zijn van die der werkelijke arbeidersraden, van massa-beweging en zelfstandige proletarische klassenstrijd. Hoe wij dergelijk complotteren ook zouden noemen, zeker niet - gelijk de briefschrijver doet - een "directe actie voor het socialisme".

=====

HELEMAAL STAPEL.

DE ECONOMEN van "Nieuw Links" hebben in hun pamflet "Tien over rood" ook 'n hoofdstukje gewijd aan de problemen van de economische groei. Dat hoofdstukje draagt de titel: "Stapel op, stapel op!" Waaraan die titel is ontleend wordt de lezer duidelijk zodra hij tot de tweede alinea is genaderd.

Die 2e alinea luidt als volgt:

"Marx riep spottend over het kapitalisme: 'Stapel op, stapel op, dat is Mozes en de profeten.' Maar wij, als zijn nazaten, beseffen dat een tijdelijke opstapeling van goederen (onderstreping van ons, D. & G.) noodzakelijk is om zoveel mogelijk landen de vruchten de laten plukken van de economische groei en vooruitgang.") Tien over rood, pag. 48).

Toen wij het gelezen hadden hebben wij ons - we moeten het eerlijk bekenen - anderhalve dag lang suf gepraktizeerd, wáár en in welk verband deze woorden door Marx wel gebezigd konden zijn. Die uitdrukking "dat is Mozes en de profeten" om aan te geven dat iets de eerste en de laatste wijsheid is, die herinnerden we ons wel. Maar dat "stapel op, stapel op", dat bezorgde ons moeilijkheden. Tot ons, na anderhalve dag, zoals we al zeiden, opeens een licht op ging!

=====

Dat "stapel op", dat moest de wat zonderlinge vertaling zijn van het Duitse "akkumuliert", een woord, dat door alle Marx-vertalers altoos is weergegeven met "akkumuleert", om de eenvoudige reden, dat de "akkumulatie" bij Marx tot een "begrip" geworden is, tot een term met zéér bepaalde associaties, associaties die ontbreken wanneer men er, om welke redenen dan ook 'n ándere term voor uitkiest.

"Akkumulatie", dat wil, indien niet anders omschreven, bij Marx altijd zeggen: akkumulatie van kapitaal. Inderdaad is de bewuste passage bij Marx dan ook te vinden in de VIIe afdeling van het eerste deel van "Das Kapital" en wel in 't 22e hoofdstuk, dat "Verandering van meerwaarde in kapitaal" heet.

Leest men de bewuste alinea in het boekje "Tien over rood", dan krijgt men de indruk, dat Marx 'spotte' over een opstapeling van goederen, die de economen van "Nieuw Links" wél nodig achten. Maar Marx hééft het niet over een opstapeling van goederen.

We weten niet of wanbegrip tot een slechte vertaling dan wel een slechte vertaling tot wanbegrip heeft geleid. Zeker echter is, dat wat daar in het hoofdstukje "Stapel op, stapel op" te lezen staat helemaal stapel is.

=====

In Viet-Nam op de Bassac rivier houdt een Amerikaanse patrouilleboot één van de vele woon-vrachtbotten aan. Aan boord bevinden zich acht personen, vrouwen en kinderen meegerekend. Een jongeman wordt er af gehaald want hij had geen I.D.-card, geen Draft-card, zelfs niet één rotpapiertje, waaruit kon blijken dat hij lief was voor Amerikanen. Tegen de A.P.-verslaggever die dit incident meemaakte zei een Amerikaan: als die knaap geen geluk heeft wordt die morgenochtend doodgeschoten. Wat of wie dat geluk bepaalt weten wij niet, maar het lijkt ons wel een geruststellende gedachte voor de moeders in Amerika, dat hun zoons niet "zomaar" doden in Viet-Nam. Immers, wat zou er van onze vrije wereld terecht komen, indien iedereen zo maar zonder papieren rondliep?

=====

"ECONOMIE, VERWARRING IS UW NAAM".

Als reactie op een artikel van drs. Beishuizen, zond één onzer kameraden een ingezonden stukje naar het dagblad "Het Parool". In ons oktobernummer hebben wij bedoeld stukje opgenomen. Het Parool heeft het stukje niet opgenomen doch via dat blad ontving onze kameraad van drs. Beishuizen de volgende brief:

Geachte heer....

Met belangstelling nam ik kennis van Uw schrijven over de reclame. De Maar Meneer-redactie achtte dit te lang voor opname en vreesde, dat bij inkorting de strekking van Uw betoog verloren zou gaan. Vandaar dat ik u langs deze weg van antwoord dien.

De oude Pierson heeft er - denk ik - ditmaal weinig mee te maken. Er is, ik herhaal het, geen twijfel over mogelijk, dat de reclame ertoe heeft bijgedragen - en zij doet dat nog steeds - een massamarkt te creëren voor allerlei goederen, die vroeger ambachtelijk, dus op kleine schaal werden geproduceerd, maar nu in stromen uit de machines rollen. Zoals ik iemand eens heb horen uitdrukken: zonder de reclame zou er ergens aan de Amsterdamse goudkust één rijke dame met een koelkast en in een dure wijk bij Rotterdam één miljonair met een stofzuiger wonen. Dat is wat overdreven gezegd, maar het is in de kern juist. Wat u bedoelt met de omkering van het verband massaconsumptie-massaproductie is mij niet duidelijk, evenmin als het vraagteken, dat u plaatst bij de inhoud van deze begrippen. Daar zijn de economen het n.l. wel over eens (ik wijs in dit verband op de veel gebruikte trits: stukproductie-serieproductie-massaproductie).

Met Uw stelling, dat de afzetvergroting die de reclame bewerkstelligt (U geeft hier toe dat zij die invloed heeft) altijd gaat ten koste van de omzet van een ander kan ik mij tot op zekere hoogte verenigen, vooral als U dat categorische 'altijd' zou vervangen door een wat voorzichtiger aanduiding. Soms komt er n.l. één producent met iets geheel nieuws op de markt. Dan zijn er nog geen concurrenten van wie hij een stukje marktaandeel afsnoept. Maar dat een deel van de reclamekosten in die zin maatschappelijk verspild is, dat het alleen leidt tot een verplaatsing van de vraag van het ene naar het andere merk, ben ik met U eens.

Als dr. De Galan zich nu eens tot die strijdreclame beperkt had - en niet 'de reclame' als verschijnsel onder de loep genomen had - was ik waarschijnlijk niet in de pen geklommen. Maar hoe dit ook zij, niemand kan exact aangeven hoe groot die verspilling nu precies is en er blijft in elk geval een stuk 'nuttig rendement' over.

Ook daarom kan ik uw volgende stelling, n.l. dat reclame alleen maar leidt tot 'improductieve consumptie' (hoort u het, Pierson?), niet delen. Bovendien heb ik met het werkgelegenheidsargument niet gedoeld op de arbeid, het kantoorgebouw, het tekenpapier en de postzegels, die ten behoeve van de reclame worden 'geconsumeerd', maar op de vraag- en daardoor werkgelegenheid scheppende functie van de reclame. Geen ondernemer zal het met u eens zijn, dat zijn reclameuitgaven in mindering komen op het werkzame kapitaal van zijn onderneming. De reclamekosten vormen integendeel een integrerend Bestanddeel van zijn productiekosten.

In de hoop u met het bovenstaande tot een enigszins ander inzicht te hebben gebracht, teken ik,

hoogachtend,

Drs. J. Beishuizen.
Econ. commentator.

- o -

Hierop deed onze kameraad drs. Beishuizen het volgende antwoord toekomen:

Geachte heer Beishuizen,

U moet mijn formuleringen niet wijzigen, want dan is het geen wonder dat ik

onzin schrijf. Ik heb niet geschreven dat de reclame alleen maar leidt tot improductieve consumptie, reclame is improductieve consumptie, omdat de reclame als zodanig geen menselijke behoefte bevredigt en ook niet dient tot herstel van de slijtage die het productie-apparaat gedurende het productieproces ondergaat. De behoeftebevrediging is in de eerste plaats herstel van de spieren en zenuwen die gedurende de arbeid aan vermogen hebben ingeboet. 1) Het productie-apparaat is dus tevens, moet dit zijn: een apparaat van reproductie. Nu de markt!

Bij het op de markt verschijnen van een geheel nieuw, nooit-gezien artikel zouden er geen concurrenten zijn van wie het een stukje "markt-aandeel" - eigenaardig woord - af kan snoepen?! Maar meneer... is het u dan niet bekend dat elk artikel, nieuw of oud, zodra het op de markt verschijnt, met alle en elk ander artikel de strijd aanbindt om het geld te bemachtigen, dat zich in de zakken van de aspirant-koper bevindt?

Wanneer ik zeg, dat de reclame iets bewerkstelligt, een grotere omzet bijvoorbeeld, dan heb ik één bijzonder geval op het oog, maar deze grotere omzet gaat ten koste van de omzetten van andere verkopers, zodat all-in-all de omzet niets groter wordt. Wat voor bedragen er ook aan reclame worden besteed, de gelden der kopers vermeerderen daardoor niet. Zij moeten met hetzelfde geld een door de reclame duurder artikel kopen. 2) Indien een fabrikant een artikel op de markt brengt dat bijv. een gulden moet kosten en door de reclame met 10 cent in prijs verhoogd moet worden, dan moge zijn omzet daardoor stijgen, doch over het algemeen daalt de omzet, want zoals gezegd: de geldsom van de kopers vermeerderd daardoor niet. Door de oogverblindende reclame wordt er voor één artikel meer geld aan de markt onttrokken dan daarvoor. Voor de rest verandert er niets. Begrijp me goed, meneer Beishuizen. Er kunnen zich op de markt of in de productie andere verschijnselen voordoen die de nadelen van de reclame doorkruisen en zelfs opheffen, maar dit ligt buiten ons onderwerp. Het gaat hier om de reclame. Ik bedenk nu, meneer Beishuizen, dat nu ik naar een ander onderwerp overga het begrip "improductieve consumptie" in uw hoofd een geheel andere inhoud moet hebben dan in het mijne. Bij mij ziet het er zó uit:

Elk productie-proces moet beginnen met de aankoop van drie dingen, te weten: grondstoffen, werktuigen (machines) en arbeidskracht. Alle drie worden ze in het produceren verbruikt, geconsumeerd, echter, om weer te verschijnen als het product van het proces, maar in een andere vorm, in de vorm van een product, dat een menselijke behoefte direct of indirect bevredigt. Of deze behoefte voortkomt uit de maag of uit de menselijke geest maakt geen verschil uit. Wat óók geproduceerd moet worden zijn producten die de versleten machines en verbruikte grondstoffen vervangen. Ons productie-systeem is dus tevens, moet dus tevens zijn: een systeem van reproductie. Elke productie die niet te zelfder tijd is reproductie, is niets meer dan vernietiging, improductieve consumptie. En daaronder vallen: de reclame, het militaire apparaat en groenten die moeten worden doorgedraaid. Let nu wel, meneer Beishuizen, dat het hier niet gaat om een zedelijk oordeel. Voor degenen, die het militarisme verwerpen is het bovenstaande even waar als voor de voorstanders.

Voordat ik er nu toe overga mijn mening te zeggen omtrent productievormen, zou ik eerst gaarne uw antwoord op het bovenstaande ontvangen. M.i. leent dit onderwerp zich uitstekend tot een afzonderlijke behandeling.

- 1) Bij het herstel van de arbeidskracht moet men rekening houden met de lust en de afkeer van de arbeid. Zo verschijnen sport, muziek, vakantie, zekerheid van inkomsten als productieve factoren. Wat daaraan wordt besteed is productief besteed en wordt productief geconsumeerd.
- 2) Natuurlijk kunnen de reclamekosten ook door verlaging van het werkzame kapitaal worden verkregen.

Met welgemeende groeten,

.....

ONTLUISTERING VAN EEN SPROOKJE.

De ontluistering van het koninklijk sprookje gaat gestaag zijn gang. Belangrijker nog dan rookbom en demonstratie vinden wij het feit, dat die ontluistering is doorgedrongen in ons hoogste bestuurskollege, het parlement. In alle lagen der bevolking wordt getwijfeld aan de heilige onaantastbaarheid van ons koninklijk huis. Het bontst van al maakt het wel de burgemeester van ons deftige Heemstede, die uitriep: ze moeten van mijn koninklijk huis afblijven. Die burgemeester luistert naar de illustere naam van Ridder van Rappart. Juist, hij behoort tot die familie die zo prat gaat op haar vele bastaards en waarschijnlijk mede daardoor een panische angst tentoonspreidt bij het aanschouwen van de coïtus, zoals die door sommige kunstenaars wordt uitgebeeld. Onze roetzak-ridder had blijkbaar geen direkt republikeins contact met leden van het koninklijk huis op het oog, maar zijn uitroep hield verband met zijn weigering aan Sieto Hoving in Heemstede op te treden met het kabaret Tingeltangel. Want Hoving maakt geregeld grapjes over het oranje huis. En dat kan natuurlijk niet. Want toen zijn broertje, juist, dat is die andere bastaardenkweker uit Gorkum, in het huwelijk trad, was Juliana ook op de bruiloft en toen hebben ze samen een toneelstukkie opgevoerd en het was best gezellig. En de provo's in Rijsaterwou hebben luizen en het oranjehuis is de redding van ons land enne..... zo babbelt onze roetkapridder twee kolommen door.

Tevergeefs zochten wij naar een uiteenzetting omtrent de aard van het destijds opgevoerde toneelstukkie. Zou het "vies" of TRES chique geweest zijn? Helaas zijn we daar niet achter kunnen komen.

=====

VERANTWOORDING VAN DE VOOR "DAAD EN GEDACHTE"

BINNENGEKOMEN GELDELIJKE BIJDRAGEN

4e kwartaal 1966

J.A.A. te A. f 15.-; B.v.B. te M.f 9,25; C.B. te A. f 31,50; J.B. te D.H. f 2,50; G.deJ. te R. f 5.-; J.K. te R. f 10.-; P.K. te R. f 1,75; T.K. te B. f. 10.-; J.M. te A. f 21.-; Th. M. te B. f 21.-; K.N. te B. f 10.-; M.R. te B. f 1,50; A.v.V. te D.H. f 21.-; R.W. te A. f 31,50; C.W. te R. f 2.-; Overschot inzameling op vergadering te Rotterdam f 1,25. Totaal f. 194,25. Totaal in 1966 f. 913,80.

Alle gevers hartelijk dank. 't Is prettig op je lezers te kunnen rekenen, zoals onze lezers er op kunnen rekenen trouw elke maand hun "Daad en Gedachte" te ontvangen. Er zijn echter nog enkele lezers, van wie wij geen bijdrage voor 1966 mochten ontvangen. Wij verzekeren hen, dat het geven van flinke bijdragen nodig is, teneinde de voortzetting van onze publicaties mogelijk te maken. Wie werkelijk geïnteresseerd is in de zelfstandige strijd van de arbeidersklasse, talme dan ook niet met het geven van steun aan hen, die behoefte gevoelen tot gedachtenwisseling en publicatie over de met deze strijd samenhangende problemen.

EEN NIEUWE BROCHURE. "Daad en Gedachte" heeft een vroegere publicatie van Anton Pannekoek uitgegeven als brochure, n.l. "ETHIEK EN SOCIALISME". Prijs franco per post 1 gulden. Bestelt nog heden deze belangrijke brochure.